

DAGENS FRÅGOR

**Svällande social-
utgifter i Finland.** Man kan givetvis ha något olika uppfattning om, vad som avses med termen »sociala utgifter». I det mellanfolkliga samarbetet har man dock försökt få till stånd vissa exakta jämförelser, som ge vid handen, huru stor del av nationalinkomsten varje land offrar för att skapa den trygghet, som är socialpolitikens allmänna mål. Mest givande har detta samarbete naturligtvis varit för de nordiska ländernas vidkommande.

Sedan ett par tre veckor tillbaka har pressen i Finland med stort intresse kommenterat de siffror, som lagts fram rörande socialutgifternas stegring under sex fredsår, börjande från år 1946. Kommentarna ha i den borgerliga pressen med en viss förvåning kretsats kring det faktum, att dessa utgifter från år 1946 till år 1951 ökats till det sexdubbla, medan prisnivån, uttryckt i bl. a. partiprisindex, sistnämnda år inte var ens tre gånger så hög som år 1946. Från 10,2 miljarder mark ha socialutgifterna stigit till 62,6 miljarder. En stor del av denna uppgång beror på inflationen, men denna svarar dock inte för mera än hälften av stegringen. Anmärkningsvärt är att socialutgifterna från något över 49 miljarder år 1950 sprungit upp till inemot 63 miljarder följande år. Kampen mot inflationen och mot den allmänna stegringen av utgifterna synes föga ha berört kostnaderna för socialvården, som enligt uppgifter i auktoritativa agrarblad nu närmar sig 100 miljarder, dvs. omkring hälften av den summa, som statens budget representerar.

Håller man sig till de olika posterna, de som angiva vilka utgifter som kräva mest pengar, kan man göra iakttagelsen att pensionerna till krigsinvaliderna och till de stupades anhöriga stiga till blott 6 miljarder mark av de inemot 63 miljarder, som det är fråga om beträffande året 1951. En rätt vanlig mening har varit, att de av kriget direkt förorsakade sociala utgifterna på ett ödesdigert sätt pressat slutsumman i höjden, men så har det uppenbarligen inte förhållit sig. Det är det s. k. sociala sinnelaget som betytt mest och som drivit fram exempelvis en sådan reform som de allmänna barnbidragen, vilka år 1951 krävde 16,6 miljarder mark, alltså inemot tre gånger så mycket som pensionerna till de stupades anhöriga och till krigsinvaliderna. Posten »familj och barn» lade beslag på inemot 21 miljarder, posten »sjukvård och hälsovård» i det närmaste 15 miljarder, medan exempelvis arbetslösheten det året, som var ett typiskt högkonjunkturår inte kostade mera än 2,7 miljarder. Under säsongen 1952—1953 kommer arbetslösheten sannolikt att lägga beslag på en summa mellan 15 och 20 miljarder mark.

På borgerligt håll är man tämligen ense om att utvecklingen i den ovan antydda riktningen måste hejdas. Agrartidningarna, för att inte tala om längre till höger stående organ, ha med yttersta bestämdhet

sagt ifrån, att det nu får vara nog med sociala utgifter, som bestridas av staten, kommunerna och arbetsgivarna. Till saken hör att medan ännu år 1946 socialpolitikens objekt, alltså befolkningen själv, svarade för 13 procent av utgifterna, så hade denna siffra år 1949 sjunkit till 7 procent, en andel som kvarstod ännu år 1951. Mest har staten betungats med dessa sociala utgifter, i det närmaste 27 miljarder mark år 1951, medan arbetsgivarna inte kommit långt efter med sina något över 20 miljarder; kommunernas andel stiger till 11 miljarder. Trots allt har statens andel avsevärt sjunkit under de senaste åren i motsats till vad fallet varit för arbetsgivarnas avgifter, som oavbrutet vuxit. De livligaste uttrycken för missnöje med denna ordning finner man hos de små arbetsgivarna, vilka anse att de otillbörligt betungas med pålagor av detta slag. Ännu år 1946 var arbetsgivarnas andel 23 procent av socialutgifterna, men fem år senare hade andelen höjts till 32 procent.

Om en av dessa utgiftsposter vet man, att den automatiskt kommer att gå ned under årens lopp; det är den, som avser krigets offer. Där emot kan ingenting med bestämdhet sägas om de poster, som bildas av barnbidragen, familjebidragen och arbetslösheten. Den sociala försäkringen i Finland har ju inte tillnärmelsevis samma omfattning och effektivitet som i Sverige. Man har visserligen försökt efterlikna Sverige så mycket som möjligt, men inflationen, som regering och riksdag alltför lättsinnigt lät rulla fram till hösten 1951, har gjort exempelvis folkpensioneringen nästan värdelös. Den komplettering i form av åldringsunderstöd, som trädde i kraft hösten 1952, var därför synnerligen välkommen.

Används nationalinkomsten som norm vid jämförelser blir intrycket att de sociala utgifterna i Finland äro i högsta laget. Finland använder ungefär lika stor del av sin nationalinkomst som Sverige till förmån för »sociala syften». För Norges och Danmarks del äro siffrorna mycket lägre. En metod vid jämförelser är att räkna de sociala utgifterna i dollar per medborgare och år. Då kommer Nya Zeeland främst med 114 dollar, Sverige med 88 dollar och England med i det närmaste lika mycket. På denna skala figurerar Finland med summan 31 dollar efter Danmarks 62 dollar, Norges 50 dollar och Nederländernas 42 dollar. Värdet av denna jämförelse är dock synnerligen omstritt, men den åberopas livligt i den socialdemokratiska opinionsbildningen, som alltjämt kräver att socialpolitiken skall byggas ut och som synnerligen bittert vänder sig mot varje tendens att hejda den uppåtgående kurva, vilken markerats under efterkrigsåren. Den olust, som under de senaste månaderna observerats i det politiska umgänget mellan agrarer och socialdemokrater har i betydande grad sin grund i olika meningar om socialpolitikens utveckling. Redan den omständigheten, att lantbruksarbetarna i stora skaror gått över till de avtalsbestämda, men i fråga om arbetstakten och arbetsresultaten föga kontrollerade statliga »reservarbetena» har vållat en irritation, som icke har endast tillfällighetens prägel. Bonden och fackföreningsmannen kunna i detta avseende inte komma till samförstånd genom att lägga ansvaret på industrin, företagärvärlden och samhället i största allmänhet.

Dagens frågor

Enigheten kring försvaret. Enigheten kring försvaret består. Konstaterandet härav utgör det dominerande intrycket av det inrikespolitiska skeendet den senaste tiden. De socialdemokratiska sår-lingar, som i upploppet uppenbarat sig i statsutskottet, röntte en uppseendeväckande svag resonans i kamrarna, när det kom till votering om fjärde huvudtiteln. Generalitetet, som manstarkt mött upp på andra kammarens läktare, kunde, sedan talmannens klubba fallit, avmarschera under stor lättnad. Reservanterna — det gällde ju endast materielplanen för armén — begärde icke ens rösträkning. I och för sig kan man beklaga detta. Det hade ju icke skadat med en siffermässig protokollering av enigheten även i detaljer.

Från kommunistiskt håll tillkännagavs som väntat, att våra försvarsutgifter utgöra »ett hot mot både den sociala och kulturella standarden». Vidare framhölls »den växande förbittringen ute i landet över rustningsraseriet». Den svenska officerskåren karakteriserades som »överklassens centrala citadell» osv. Efter dylika uttalanden kände sig kamrarna förmodligen något förbryllade över att höra de kommunistiska talarna avsluta sina deklamationer med bedyranden att »vi intar fortfarande en positiv hållning» och »vi vill att Sverige skall ha ett försvar» etc.

Anklagelserna för »rustningshysteri» här hemma te sig något kuriösa vid jämförelser med förhållandena där ute. De ryska fredsduvorna exempelvis må i sanning betecknas såsom armerade. Såsom herr Hjalmarson erinrade äro enligt 1939 års värnpliktslag i Sovjetunionen alla arbetsföra män från 19 till 50 år värnpliktiga. För den som har genomgått gymnasium inträder värnpliktsåldern redan vid 18 år. Krigs- och marinministerierna kunna vidare inskriva kvinnor med medicinsk eller annan specialutbildning till utbildning i s. k. hjälptjänst och specialtjänst. I praktiken har detta utvidgats till att omfatta utbildning av kvinnor som soldater och partisaner. Kvinnornas tjänstetid omfattar nittonde till femtionde levnadsåret. Uppskov och frikallelse från värnplikt kan enligt gällande lag i Sovjetunionen i huvudsak endast ske för skolgång och sjukdom. Samvetsömna vapenvägrare medges inga lättnader i värnplikten. De bestraffas i stället enligt militär straffrätt i likhet med rymmare och desertörer. Den aktiva tjänstgöringen omfattar för meniga inom lantstridskrafterna och inrikestrupperna två utbildningsår.

Försvarsminister Torsten Nilsson påpekade att, om man jämför våra försvarsbördor med dem exempelvis Sovjetunionens folk äro beredda att påtaga sig, kan det ge anledning till eftertanke. Sovjet har en folkmängd, som är 30 gånger den svenska, men har en militärbudget, som gott och väl är 60 gånger så stor.

Vill man fortsätta jämförelserna mellan oss och omvärlden på detta fält, kan det erinras om att Atlantpaktsländerna ha 18 månaders värnplikt. Vi ha ungefär hälften. För närvarande torde det bara vara Norge, Danmark och Portugal som ha en något mindre andel av nationalinkomsten disponerad för försvarsändamål än vad vi ha. Denna proportion torde dock innevarande år förskjutas, så att vi komma lägre.

Från försvarsdebatterna är slutligen att understryka talman Skoglund's framhållande av »den kraftiga majoritet, som står för utlåtan- det i dess helhet» och som »icke är hopfogad genom särskilda politiska förhandlingar utan är resultatet av försvarsfrågornas sakliga pröv- ning på rigsdagsplanet».

Utvecklingen av den del av den aktuella politiska debatten, som gäl- ler försvarsfrågan, är sålunda ägnad att inge tillfredsställelse. Det- samma kan näppeligen sägas om meningsutbytet kring fallet Hedlund. Statsministerns handläggning av denna föga lustiga affär har från början varit mindre lycklig. Någon ändring till det bättre kan inte skyntas. Allra minst ger statsministerns uttalande efter hovrättsut- slaget anledning därtill. Statsministern konstaterar, att herr Hedlunds heder inte kan ifrågasättas. »Hade någon omständighet, som fram- kallat tvivel på hr Hedlunds hederlighet framkommit, skulle hans kvarstannande i regeringen ha varit en omöjlighet.» Självfallet! Stats- ministerns uttalande i detta hänseende är en truism. Och det är ju inte heller detta, som är ärendets kärnpunkt. »Är det ändå inte tillräck- ligt illa» — som Svenska Dagbladet så riktigt frågade — »att hans vårdslöshet vid deklARATIONENS upprättande är fastslagen?» Får ett statsråd, därtill taxeringsväsendets högste chef, visa sådan vård- slöshet?

Även i andra hänseenden ger statsministerns Karlstadstal anledning till undran. Herr Erlander gjorde några reflexioner om »politikens offerväsen», som »understundom kräver att även oförvitliga personer offras». Och han tillade: »En sådan uppläggning kan på sin höjd be- tecknas som en taktisk spekulation.» En fråga må vara tillåten: Vem har bedrivit taktiska spekulationer i affären Hedlund? Icke kan det ha undgått statsministern, att man både inom socialdemokratisk press — främst Aftontidningen — och inom bondeförbundspressen — främst Skånska Dagbladet — gett uttryck åt sin syn på saken i minst lika bekymmersamma tonfall som trots någon s. k. oppositionstidning. Och väl är det. Ty affären Hedlund har intet med »regering» eller »opposition» att göra. Här gäller det värden av annan valör än var- dagsgnabbet partierna emellan.

En solstråle över Helgeandsholmen kastar »Kungl. Maj:ts proposi- tion till riksdagen nr 174 angående mottagande av den till staten testa- menterade egendomen Harpsund». Icke på länge har väl vårt utred- ningsväsende framträtt i så imposanta former som i detta samman- hang. Det som man inte här — i prydligaste kurialstil — får veta om Harpsund är inte värt att veta. För att riksdagens ledamöter skola ha reda på vad de ge sig in på kungöres sålunda i gravallvarlig ton bl. a. att »möjligheter till fiske finns vid egendomen, huvudsakligen gädda och abborre». Jakten bedömes såsom god. »Avskjutningen i fråga om älg har varit cirka fyra djur om året.» »Om en stuga upp- låtes inom egendomen, torde jakten med relativt gott ekonomiskt ut- bytte kunna utarrenderas.»

Departementschefen rekommenderar alltså den generösa gåvan till antagande men vill synbarligen vidga syftet med Harpsund något ut- över vad donationen ursprungligen avsett. Med hänsyn till det sanno-

likt ringa utnyttjandet för statsministerns egen del utgår herr Sköld ifrån att byggnadskomplexet av statsministern skulle kunna upplåtas till begagnande av regering, riksdag, administration och sammanslutningar, för konferenser och sammanträden, »även om han inte själv skulle behöva deltaga däri». Egendomen skulle på så sätt kunna fylla behovet av — och nu kommer det! — »en rofylld plats för rådplågningar i sådana fall där huvudstaden med hänsyn till arbetsstörande inflytelser av olika slag är en mindre lämplig ort».

På åtskilliga håll i pressen har man lätt förskräckt frågat sig, om det är meningen att omvandla Harpsund till något slags politiskt vandrarhem med statsministern som bugande Resodirektör, fjärran från huvudstadens »arbetsstörande inflytelser».

Ytterligare ett visst pikanteri får propositionen genom resone- manget rörande jordbruket på Harpsund. Utredningen vill att jordbruket skall utarrenderas, vilket »bedömts ställa sig ekonomiskt gynn- sammare för staten». Finansministern anser sig icke utan vidare kunna acceptera en dylik villomening. Han vill att egendomen »över- gångsvis under något eller några år» skall drivas av staten i egen regi. Men han håller dörren på glänt till framtiden: »Därest emellertid verksamheten skulle visa sig förlustbringande, och ett väsentligt bättre ekonomiskt utbyte mot bakgrunden av de vunna erfarenheterna be- dömes uppkomma vid övergång till arrendedrift, synes en dylik om- läggning av driften böra kunna genomföras.» En dylik ekumenisk skrivning påkallar allmän anslutning i riksdagen.

Nordisk Studenter- I det nordiska akademiska samarbetets över se- udveksling. kelgamla historia har nyligen fullbordats ett märkligt utredningsarbete. På en arbetskonferens mellan de nordiska studentledarna i augusti 1950 på Lidingön (jfr Svensk Tidskrift 1950, s. 427 f.) beslöts att under de följande åren låta anordna s. k. specialistkonferenser i de olika ämnena, vilka skulle undersöka, vilka delexamina (tentamina), kurser och prov som det vore praktiskt taget möj- ligt att inom den närmaste tiden göra ekvivalenta i de nordiska län- derna (*tentamensgiltighet*). Härvid skulle övervägas möjligheterna att genom en ändring av studieplanerna underlätta denna tentamensgil- tighet. Vidare skulle motsvarande undersökningar göras beträffande möjligheterna att få tillgodoräkna i annat nordiskt land avlagd exa- men (*examensutjämning*). Ledningen för utredningsarbetet anförtrod- des »Danske Studerendes Fællesråd», som för detta ändamål tillsatt en s. k. »Koordinationskomité for specialistkonferenser», vilken kom- mitté i januari i år har avgivit en omfattande utredning om »Nordisk Studenterudveksling».

I utredningen lämnas först en historisk redogörelse för det nordiska akademiska samarbetet alltifrån de första skandinaviska student- mötena åren 1843 och 1845. Vid det sistnämnda framhöll dansken, pro- fessor H. N. Clausen, att det vid sidan av skandinavismens politiska mål fanns ett annat, nämligen det akademiska »da nordens studenter ikke skulle være bundne til deres egen universiteter, men da de som

Tysklands studenter kunne vandre fra det ene universitet til det andet». Därefter följa utredningar om allmänna studentutbytesproblem, de högre läroanstalternas spärrbestämmelser, ekonomiska och fackliga hinder för studentutbytet, förslag till utvidgade nordiska studiegrupper, möten och kurser samt åtgärder beträffande ämnen, vilka blott äro företrädda vid ett enda lärosäte. Därpå komma fakultetsvis ämne för ämne fackliga utredningar, vilka till stor del tillkommit vid de s. k. specialistkonferenserna. Utredningen avslutas med förslag till arbetets fullföljande, varvid främst föreslås tillsättandet av ett under den Nordiska kulturkommissionen hörande organ, förslagsvis kallat »Komiteen for nordisk studenterudveksling». Denna skulle bestå av 5 representanter för universitetsmyndigheterna och 5 för studentorganisationerna, en från varje land. Därjämte skulle upprättas ett sekretariat för att fullfölja och realisera samarbetstanken samt upprätta och vidmakthålla ett arkiv.

Lidingökonferensens beslut har alltså kunnat genomföras men den vidlyftiga frågan befinner sig allfort på utredningsstadiet. Det är väl nu närmast de nordiska studentunionerna, som ha att taga ställning till de framlagda förslagen. Därvid synes det vara självfallet att de danska akademiker, vilka haft huvudansvaret och tillkommer äran för det avslutade arbetet, nämligen stud. mag. Erik Bruun och Johan Fjord Jensen, också få tillfälle att fullfölja arbetet, till dess resultaten hinna bärgas. Samtidigt borde Nordiska Kulturkommissionen taga sin organisation och effektivitet under förnyad omprövning, så att de stora förhoppningar, som knötos till dess tillkomst, äntligen måtte åtminstone till någon del uppfyllas.

CARL SETTERWALL & Co. ^A/_B

Etabl. 1869

EXPORT • IMPORT
JÄRN OCH STÅL

BOX 7254 • STOCKHOLM 7

KVALITETSMÄRKET FÖR SÅGAR

Är känt och uppskattat sedan mer än ett halvsekel

*Högsta kvalitet och omsorgsfullaste utförande
är utmärkande för produkter från*

A. B. SÅGBLADSFABRIKEN I NORA, NORA STAD